

VOJNOVÝ KONFLIKT NA UKRAJINE: PRÍČINY, CHARAKTER A SCENÁRE MOŽNÉHO VÝVOJA

WAR CONFLICT IN UKRAINE: ROOT CAUSES, CHARACTER, AND SCENARIOS OF POSSIBLE DEVELOPMENT

Jozef TROCHAN

ABSTRACT

The Russia-Ukraine war conflict has been triggered by several contributing factors and has gone on toward registering negative impacts across the Europe and world. On February 24, 2022, the Russia started a large-scale military aggression against Ukraine, moving from covert hybrid to overt war. Findings suggest that the main reasons for Russia's war against Ukraine are: geopolitical, imperial, civilization, existential, personal and psychological. Possible scenarios of this war conflict include the long-lasting attrition war, defeat of Russia and restoration of the territory of Ukraine or miscalculation.

Keywords: Russia, Ukraine, conflict, scenarios, war

ÚVOD

Agresia Ruskej federácie (ďalej len Rusko) voči Ukrajine predstavuje porušenie medzinárodného práva a zásad medzinárodného poriadku a je najväčšou výzvou pre Európu od skončenia druhej svetovej vojny. Agresia reprezentuje najrozsiahlejší vojnový konflikt, ktorý bezprostredne negatívne ovplyvňuje bezpečnosť Európy a znamenal prechod od hybridnej vojny začatej anexiou Krymu v roku 2014 do rozsiahlej otvorenej konvenčnej vojny.

Bilaterálne vzťahy Ruska a Ukrajiny od začiatku 21. storočia prechádzali pomerne turbulentným vývojom. Príčiny možno hľadať hlavne v snahe Ukrajiny o vymanenie sa z dlhodobej sféry vplyvu Ruska, v úsilí o začatie a napĺňanie euroatlantickej integrácie a v odmietaní hlbšej eurázijskej integrácie. Najväčšia zmena ku ktorej došlo, nastala v období tzv. „Oranžovej revolúcie“ v roku 2004. V tomto období dochádza k zintenzívňovaniu proruských aktivít na územiach s vysokým zastúpením ruskojazyčnej menšiny v oblastiach východnej Ukrajiny. Túto zmenu možno považovať za spúšťač zintenzívnenia snahy Ruska o nájdenie spôsobu, akým Ukrajinu udržať vo sfére svojho vplyvu.

Konflikt medzi Ruskom a Ukrajinou bol pravdepodobne nevyhnutným. Túto možnosť zmieňuje aj Huntington (2001, s. 27) odkazom na paradigmu štátov podľa Mersheimera, ktorý predpovedal, že už vtedajšia situácia (situácia v období prvej polovice 90. rokov) vytvárala predpoklady na súperenie medzi oboma štátmi v bezpečnostnej sfére. Príčinu predstavovala existencia dlhej spoločnej hranice, čo bolo vnímané ako hrozba, na ktorú je potrebné adekvátne reagovať.

Súperenie proruských a proukrajinských síl na Ukrajine vyústilo do odmietnutia podpisu asociačnej dohody medzi Ukrajinou a Európskou úniou (ďalej len EÚ) v roku 2013 zo strany vlády Ukrajiny, čo postupne rozpútalo násilný vnútorný konflikt v krajine. Konflikt vyvrcholil zmenou politickej orientácie Ukrajiny a vytvoril predpoklad pre ruskú agresiu, ktorá od začiatku roku 2014 nadobudla podobu hybridnej vojny spolu s okupáciou (Donbas) a anexiou

(Krym) časti územia Ukrajiny. Aj napriek diplomatickej snahe medzinárodného spoločenstva (dohody Minsk I a Minsk II) sa konflikt nepodarilo vyriešiť a pretrval vo forme zmrazeného konfliktu až do otvorenej vojenskej agresie Ruska voči Ukrajine na začiatku roka 2022.

1 PRÍČINY VZNIKU KONFLIKTU MEDZI RUSKOM A UKRAJINOU

Vzťahy Ruska a Ukrajiny zaznamenali celý rad turbulentných období rôznej intenzity. Najväčší a pravdepodobne aj najdôležitejší moment novodobých vzťahov oboch krajín predstavoval rozpad Sovietskeho zväzu (ďalej len ZSSR) a celého socialistického bloku. Tento moment sa stal testom prežitia nových nezávislých štátov v postbipolárnom období, ale aj etapou budovania nezávislosti bývalých sovietskych republík (Acharya, Buzan, 2019, s. 261). Po zmene moci v Rusku v rokoch 1999 až 2000 sa nová realita stala súčasťou oficiálnej ideológie a politickej rétoriky, ktorá prezentovala rozpad ZSSR ako "najväčšiu geopolitickú katastrofu 20. storočia" a šírila naratív o "pôvodne ruských územiach" začlenených do Sovietskej Ukrajiny.

K výraznému zhoršeniu vzájomných rusko-ukrajinských vzťahov došlo po rozhodnutí o aktivácii ukrajinských plánov proeurópskej integrácie a dohode o podmienkach a termíne podpisu asociačnej dohody s EÚ. Rozhodujúca zmena nastala v dôsledku víťazstva prozápadných politických síl vo voľbách v roku 2014 po tzv. protestoch Euromajdanu¹. Toto obdobie vytvorilo základ pre ďalšie budúce kľúčové rozhodnutia predstaviteľov Ruska orientované na silové riešenia udržania Ukrajiny vo sfére svojho vplyvu.

Nemožno jednoznačne tvrdiť, že existuje jedna konkrétna príčina aktuálneho vojnového konfliktu na Ukrajine. Je tu takmer isto prítomný zložitý komplex príčin, ktoré vytvorili predpoklad na rozpútanie konfliktu najprv v jeho hybridnej podobe, ktorý po čase prerástol do otvoreného vojnového konfliktu veľkého rozsahu. Živnú pôdu pre rozpútanie rusko-ukrajinského konfliktu vidíme hlavne v nasledujúcich príčinách:

- civilizačných – rozdiely medzi ruskou eurázijskou a ukrajinskou spoločnosťou,
- neoimperálnych – globálna dominancia,
- geopolitických – priestor a expanzia,
- existenčných – deštrukcia Ukrajiny ako štátu/zničenie ukrajinského národa,
- osobnostných/psychologických – hlavne projekcia názorov prezidenta Putina.

Civilizačné príčiny zahŕňajú konflikt medzi ruskou eurázijskou spoločnosťou a ukrajinskou spoločnosťou s cieľom uskutočniť svoje vlastné „civilizačno-imperiálne“ plány, ktorých detaily možno nájsť v prácach napr. Dugina (1997), Mchiedlova (2001) a Myhalchenka (2013). Podstatou týchto príčin sú hodnoty a existujúce rozdiely medzi spoločnosťami zahŕňajúce najmä odlišnosti v mentalite, etnickom pôvode, kultúrnej orientácii, vnímaní histórie a tradícií. Tým sa vytvorili zásadné sémantické rozdiely v chápaní vlastnej existencie a jej rozvoja. V priebehu histórie bola Ukrajina prepojená tak so západnou (európskou) ako aj pravoslávnu civilizáciou. Jej väzby s eurázijským Ruskom boli prirodzené a podmienené geopolitickou polohou Ukrajiny. V dôsledku vplyvu cárskeho Ruska a neskôr aj ZSSR došlo k postupnej nútenej previazanosti Ukrajiny na Rusko a jeho spoločnosť (Zalizniak, 2017, s. 10).

Idea imperializmu bola v Rusku historicky vždy prítomná a stále je v podobe propagandy prítomná a rovnako využívaná ako ospravedlnenie expanzívnej ruskej politiky s cieľom rozšíriť svoju vlastnú sféru vplyvu a čo najviac oslabiť pozície svojich oponentov (Korovin, 2016). Z pohľadu Ruska je rusko-ukrajinská vojna rovnako súčasťou súperenia so Spojenými štátmi americkými (ďalej len USA) a Severoatlantickou alianciou (ďalej len

¹ Pozn.: Euromajdan – používané označenie pre obdobie protivládnych protestov na Ukrajine v období medzi 21. novembrom 2013 až februárom 2014.

NATO). Na uskutočnenie svojich neoimperiálnych plánov sa ruská propaganda aktívne snaží využívať narážky na historickú prepojenosť Ruska najmä s východnými, juhovýchodnými a južnými oblasťami Ukrajiny. V súvislosti s tým boli v týchto oblastiach realizované aj pokusy o oživenie Novoruska, kedy sa uvažovalo o začlenení uvedených oblastí do Ruskej federácie (Turchenko, 2015).

Rusko prezentuje aktuálny konflikt ako nevyhnutný krok na ochranu svojich regionálnych a globálnych záujmov. Prítom dochádza k napĺňaniu expanzívnych imperialistických ambícií za účelom regionálnej a globálnej dominancie. Vojnový konflikt na Ukrajine je iba jedným z nástrojov na dosiahnutie týchto cieľov (spolu s „weaponizáciou“ dodávok energií, v nanovo rozbehnutom súperení v rámci zbrojenia, informačnou vojnou atď.). Reálny imperialistický rozmer bol vymedzený prejavom ruského prezidenta Putina na Mníchovskom bezpečnostnom fóre v roku 2007, ktorý sa stal východiskovým bodom novej studenej vojny medzi Východom (Ruskom a jeho spojencami) a Západom (členskými štátmi NATO, USA a EÚ) (Putin, 2007).

Rusko ako telurokratický štát (pozemná moc/Land Power) buduje a upevňuje svoju moc na základe kontroly nad obrovským kontinentálnym eurázijským priestorom (Dugin, 1997). V tomto zmysle sa Rusko opiera o tri geografické oblasti - východoeurópsku, kaukazskú a stredoázijskú, ktorých kontrola je výsledkom dlhodobej ruskej imperiálnej politiky. Rusko (v minulosti aj ZSSR) ako impérium vždy považovalo Ukrajinu za kľúčovú oblasť východoeurópskeho priestoru. Ukrajinský priestor bol vnímaný ako región s potenciálom veľkého pracovného trhu, služieb, nerastných surovín atď. Kontrola nad Ukrajinou rovnako umožňovala kontrolu nad Čiernym morom a priestorom umožňujúcim kontrolu nad strednou Európou.

Rusko na čele s Putinom, postupne už na začiatku 21. storočia, začalo s uplatňovaním a realizovaním svojich geopolitických ambícií, pri ktorých si rovnako overovalo reakcie medzinárodného spoločenstva. Tu možno zmieniť krízu ohľadom ostrova Kosa Tuzla (2003), plynové krízy (2006, 2009) a konflikt v Gruzínsku (2008) (Gorbulin, 2016). Po sérii týchto udalostí Rusko nadobudlo predstavu, že Západ a hlavne lídri európskych krajín nie sú schopní reagovať a skôr majú tendenciu robiť ústupky. Pasívna reakcia na ruské provokácie zo strany Západu významne prispela k vytvoreniu presvedčenia ruského vedenia o beztrastnosti a povzbudila ho k ďalším agresívnym krokom, hlavne voči bývalým štátom ZSSR.

Rusko v snahe o udržanie jeho existenciálnych cieľov sa dlhodobo zameriavalo na eliminovanie ukrajinskej štátnosti, ukrajinskej kultúry a ukrajinského jazyka. Táto snaha postupne eskalovala v roku 2014, anexiou Krymu a separatistickým povstaním na Donbase. Naplno však vyšla najavo začatím otvorenej vojenskej agresie Ruska proti Ukrajine v roku 2022, kedy jednoznačne došlo k absolútnemu odmietnutiu Ukrajiny a jej štátnosti. Na príklade Ukrajiny je možné pozorovať, že nie je prípustné podceňovať hrozby plynúce z moderných autoritárskych nacionalistických režimov, ktorých šance na úspech narastajú (Mearsheimer, 2018, s. 82).

V prípade ukrajinského konfliktu možno taktiež sledovať, aký podiel alebo vplyv majú osobnostné a psychologické črty prezidenta Putina vnímané ako významná projekcia jeho svetonázorových a protiukrajinských postojov (Kuzio, 2017). Tieto podporujú jeho odmietanie nepristúpenia Ukrajiny k akceptovaniu ruského vplyvu, hospodárskemu a ekonomickému priestoru atď. Najväčšiu traumu prezidenta Putina predstavujú ukrajinské „revolúcie“, ktoré zmenili smerovanie krajiny a nastolili zmenu hodnôt orientáciou na nezávislosť a euroatlantickú integráciu. Hlavným motívom určujúcim správanie Putina je neumožnenie existencie Ukrajiny vo všetkých jej formách, prejavoch a hlavne v neexistencii ukrajinskej štátnosti, čo aj len v abstraktnej podobe.

2 CHARAKTERISTIKA RUSKO-UKRAJINSKÉHO KONFLIKTU

Konflikt, ktorý eskaloval po Euromajdane a jeho politické dôsledky dovedli Rusko až k násilnému riešeniu vzniknutej situácie. Nasledovalo pripojenie časti územia Ukrajiny v podobe anexie Krymu a podpora protiukrajinského povstania separatistov vo východnej časti územia Ukrajiny, ktorým sa podarilo ovládnuť významné oblasti Doneckej a Luhanskej oblasti. Proruskí separatisti sa s podporou Ruska dostali až k odtrhnutiu okupovaných častí od Ukrajiny a vytvoreniu Doneckej ľudovej republiky (ďalej len DĽR) a Luhanskej ľudovej republiky (ďalej len LĽR), ktoré neskôr v roku v roku 2022 Rusko využilo ako zámienku pri krokoch na začatie otvorenej intervencie. V priebehu tohto obdobia až do samotnej invázie vo februári 2022, Rusko oficiálne popieralo priame zapojenie do konfliktu na Donbase, ktorý postupne dosiahol fázu zamrznutého konfliktu. K vyriešeniu konfliktu nedošlo ani po podpise tzv. Minských dohôd, ktorých podmienky vyvolali spory pri ich implementácii.

Politické udalosti po februári 2014 vytvorili predpoklady na ruskú reakciu a konflikt Rusko-Ukrajina dosiahol novú podobu a intenzitu – od anexie, cez povstanie až po vojenskú otvorenú agresiu veľkého rozsahu. Operácia na obsadenie Krymu zaskočila ukrajinskú stranu, kedy jej vojenské jednotky boli úspešne eliminované príslušníkmi ozbrojených síl Ruska. V prvej fáze (26. februára 2014 - 23. februára 2022) rusko-ukrajinsky konflikt naplňal znaky hybridnej vojny, ktoré zodpovedajú prístupu popísanému v prácach autorov napr. Hoffmana (2007), Glenna (2009) alebo Kuzia (2017).

Prvé náznaky využívania hybridného prístupu Ruskom sa prejavili už v roku 2008 vo vojne v Gruzínsku, no nemali však až takú intenzitu. V roku 2014, keď vypukol konflikt na Ukrajine, začali Rusi využívať prvky hybridnej vojny v omnoho väčšom rozsahu. Jeden z hlavných zástancov hybridného prístupu, náčelník generálneho štábu ruských ozbrojených síl generál Gerasimov, aktívne prezentoval uplatňovanie hybridného prístupu pri vedení moderných konfliktov (Gerasimov, 2016, s. 33–34).

Konflikt na Ukrajine v roku 2014 s využitím neoznačených príslušníkov ozbrojených síl bez náležitých rozlišovacích znakov a označenia na vojenských uniformách, znamenal uplatnenie konceptu hybridného spôsobu vedenia vojny na lokálnej úrovni v omnoho väčšom rozsahu než kedykoľvek predtým. Jednalo sa o kombináciu nasadenia neoznačených vojakov, mobilizácie domácich polovojenských skupín podporovaných spravodajskými službami a kybernetickými a informačnými operáciami, ktoré sa stali typickými pre využitie tohto konceptu. Zároveň bol obmedzený rozsah vojenskej činnosti sprevádzaný neobmedzeným šírením propagandy, ktoré malo zabezpečiť dominanciu v informačnom priestore.

Ruská operácia sa na Kryme odohrávala v špecifickom prostredí a za neobvyklých okolností, ktoré vyplývali z jeho geografickej polohy vo vzťahu k Rusku ako aj z jeho vojsko-strategického významu. Rozhodujúcim faktorom bola prítomnosť ruskej Čiernomorskej flotily a nízka pripravenosť ukrajinských síl na polostrove. Jadro ukrajinských útvarov na Kryme bolo z veľkej časti tvorené príslušníkmi miestneho ruskojazyčného obyvateľstva.

Situácia v oblasti Donbasu, zahŕňajúceho DĽR a LĽR, bola v porovnaní s Krymom odlišná. Na Donbase došlo k začiatku vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu medzi separatistami z DĽR a LĽR využívajúcimi štandardné bojové operácie na dosahovanie ich cieľa. Pokusy ukrajinskej vlády o vyriešenie nestability a snaha o posilnenie centralizácie neboli úspešné. Použitie ukrajinských ozbrojených síl vyvolalo pochybnosti, hlavne z dôvodu ich nevyhovujúceho stavu a nízkej bojovej pripravenosti. Otáznou sa stala aj stratégia dosiahnutia kontroly nad separatistickými regiónmi. S narastajúcim časom došlo k intenzívnejšej podpore separatistov zo strany Ruska, ktorá zahŕňala spravodajskú podporu, dodávky zbraňových

systémov, podporu špecialistov, inštruktorov a celkové logistické zabezpečenie. Zo strany Ukrajiny bola začatá tzv. protiteroristická operácia, ktorá prebiehala na línii dotyku medzi ukrajinskými ozbrojenými silami a separatistickými jednotkami. Jednotky separatistov na Donbase boli tvorené z miestnych povstalcov, z ruských dobrovoľníkov (bývalých vojakov so skúsenosťami z konfliktov) a pravdepodobne aj z príslušníkov ozbrojených síl Ruska.

Pri podrobnejšom skúmaní prístupu Ruska ku hybridnej vojne, možno konštatovať, že sa hybridná vojna nezmenila v zmysle jej domén, cieľov alebo prostriedkov, ale hlavne v jej intenzite, kedy hybridné operácie (kybernetické, ekonomické, informačné a krycie) silneli súbežne s eskaláciou konfliktu. K postupnej eskalácii a zapojeniu príslušníkov ozbrojených síl Ruska prišlo až v ďalšej fáze konfliktu, kedy bola nutná reakcia na aktivity ukrajinských ozbrojených síl voči ozbrojeným zložkám separatistických ľudových republík.

Eskalácia politického napätia a bezpečnostnej situácie koncom roka 2021, keď ruské ozbrojené sily začali masívne rozmiestňovanie svojich jednotiek pozdĺž ukrajinských hraníc, viedla až k vojenskej invázii Ruska na Ukrajinu. Rusko postupne zhromaždilo približne 190 tisíc osôb organizačne rozdelených do približne 150 práporových taktických skupín. V politickej oblasti Rusko v decembri 2021 prostredníctvom požiadaviek predstavilo USA a NATO súbor požiadaviek ohľadom Ukrajiny². Tieto požiadavky boli zo strany USA a NATO odmietnuté a Rusko bolo varované pred uvalením rozsiahlych ekonomických sankcií v prípade invázie na Ukrajinu (Bowen, 2022).

Rusko 21. februára 2022 oficiálne uznalo nezávislosť DĽR a LĽR. Následne 22. februára 2022 schválilo použitie vojenskej sily v zahraničí Radou federácie, čo vytvorilo rámec na použitie ruských ozbrojených síl vo východnej časti Ukrajiny. Prezident Putin vo svojich vystúpeniach oznámil dôvody operácie, ktoré formuloval ako ochranu ruskojazyčného obyvateľstva, ktoré bolo vystavené genocíde zo strany Ukrajiny, ďalej potrebu demilitarizovať Ukrajinu a oslobodiť ju od fašistického režimu. Samotná invázia Ruska na územie Ukrajiny začala 24. februára 2022 v podobe tzv. „špeciálnej operácie“, kedy ruské ozbrojené sily začali útok na viacerých smeroch z územia Ruska a Bieloruska (Kotoulas, Pusztai, 2022).

Rusko detailne rozpracovalo svoje strategické dezinformačné kampane s cieľom ovládať prezentovanie ukrajinského konfliktu vo svoj prospech. V nich bola Ukrajina prezentovaná ako pasívny nástroj ovládaný Západom, ktorý bude využitý ako predsunutá základňa na priblíženie sa NATO k Rusku. Ruská propaganda sa snažila ospravedlniť inváziu na Ukrajinu sériou historických, ideologických a geopolitických argumentov. Na historickej úrovni sa Rusko snažilo vykresliť ukrajinský národ ako neexistujúci a umelo vytvorený rusky hovoriaci národ. Ruský naratív zdôrazňoval spoločné kultúrne väzby medzi Rusmi a Ukrajincami. Na ideologickej úrovni ruská propaganda prišla s potrebou boja proti nacistickému režimu na Ukrajine, opretom o druhú svetovú vojnu a konštruktom potreby permanentného boja Ruska proti nacizmu.

Ruská rozsiahla vojenská agresia voči Ukrajine bola súčasťou snahy Ruska o zabezpečenie konkrétnych záujmov a strategických cieľov. Problémom pre Rusko je, že na základe nesprávnych predpokladov plánovanou operáciou nedosiahlo rýchle víťazstvo. Je pravdepodobne, že Rusko nesprávne vyhodnotilo nové strategické presmerovanie USA z Európy do oblasti južnej Ázie a vnímalo ho ako príležitosť. Navyiac k tomu prispelo aj unáhlené stiahnutie Západu z Afganistanu. Dosiahnutie strategických cieľov Ruska na Ukrajinu

² Pozn.: Rusko predložilo návrh dohody medzi USA a Ruskom o bezpečnostných zárukách a návrh dohody o opatreniach na zaistenie bezpečnosti Ruska a členských štátov NATO. Rusko požadovalo, aby USA a NATO zastavili akúkoľvek vojenskú aktivitu vo východnej Európe a strednej Ázii a oba geopolitické priestory nechali vo sfére vplyvu Ruska. Ďalšou požiadavkou bolo zastavenie rozširovania NATO smerom na východ a odmietnutie možnosti členstva Ukrajiny a Gruzínska v NATO.

nie je v krátkom čase pravdepodobné. Operácia jasne preukázala nedostatočnú operačnú pripravenosť ruských ozbrojených síl, a tak narušila predstavu o ich sile. Nie je však možné podceňovať celkovú vojenskú silu Ruska aj s ohľadom na jeho mohutný jadrový arzenál, hoci len v jeho odstrašujúcej podobe.

3 MOŽNÉ SCENÁRE ĎALŠIEHO VÝVOJA KONFLIKTU

V tejto časti prezentujeme naše zistenia o možnom strednodobom vývoji konfliktu na Ukrajine v podobe troch scenárov usporiadaných od najpravdepodobnejšieho cez najnepravdepodobnejší až po najnebezpečnejší. Diskusia o možnej podobe vývoja aktuálneho konfliktu je nevyhnutná. Je potrebné dobre pochopiť vývoj situácie tak v Rusku ako aj na Ukrajine, rovnako ako aj v štátoch nepriamo zapojených do konfliktu – hlavne ako sú jednotlivé vlády politicky orientované, aké sú ich ekonomické, hospodárske, vojenské a diplomatické možnosti a pod. V nasledujúcej časti rozoberáme tri možné scenáre ďalšieho smerovania konfliktu (Osmolovska, 2022):

- najpravdepodobnejší scenár – dlhotrvajúca opotrebovacia vojna (Attrition Warfare),
- najnepravdepodobnejší scenár – porážka Ruska a obnovenie územnej integrity Ukrajiny,
- najnebezpečnejší scenár – zlé vyhodnotenie situácie (Miscalculation) zapojenie sa Západu.

Dlhotrvajúca opotrebovacia vojna (Attrition Warfare). V tomto scenári budú pokračovať operácie protistojačich strán počas neurčitého obdobia. Na jednej strane operácie výrazne neoslabia Rusko vzhľadom na jeho stále značné vojnové kapacity. Na druhej strane dôjde k nárastu ukrajinských spôsobilostí v dôsledku postupného navýšenia západnej vojenskej pomoci. Ruské sily sa budú pravdepodobne naďalej zameriavať na ofenzívne aktivity zamerané na severovýchodnú Ukrajinu s cieľom dosiahnutia hraníc administratívnych oblastí Ukrajiny pripojených k Rusku. V ostatných oblastiach ruské ozbrojené sily zújmu budovanú obranu. Na základe rozhodnutia vojensko-politickej strategickej úrovne sa Ukrajina rozhodne o zvýšení ofenzívnych aktivít hlavne na južnom operačnom smere s cieľom znovuzískania svojho teritória.

Potom ako, Rusko začlenilo dobyté územia na východe Ukrajiny do svojej federácie vyhlásilo, že tieto územia spadajú pod doktrínu národnej bezpečnosti a obrany Ruska, čím oficiálne legitimizovalo potenciálne použitie taktických jadrových zbraní. Možnosť, že Rusko použije taktické jadrové zbrane, nenaruší jednotu západných spojencov Ukrajiny, pokiaľ ide o vojenskú pomoc poskytovanú Ukrajine do takej miery, že by ozbrojené sily Ukrajiny neboli schopné pokračovať v úspešnom vedení operácie na vytlačenie Ruska z dobytých území. Táto situácia donúti obe strany konfliktu prejsť do módu príprav a vedenia opotrebovacej vojny s čakaním na ďalší vhodný moment, kedy jedna zo strán nezíska prevahu.

Postupne v priebehu konfliktu Ukrajina aj Rusko vyčerpajú svoje zdroje a intenzita konfliktu sa zníži, čo povedie k patovej situácii. Tento vývoj povedie k takmer zamrznutiu frontovej línie. Rusko využije prestávku na posilnenie svojej pozície, konsoliduje situáciu na bojisku, doplní zásoby a bude pokračovať v mobilizácii. Trvanie opotrebovacej fázy vojny je ťažko predvídať, no možno konštatovať, že pri jej dlhodobom udržiavaní a strate iniciatívy oboch strán, môže dôjsť k jej preklopeniu do zamrznutého konfliktu. To by však znamenalo snahu Ruska prinútiť Ukrajinu, aby prijala prímerie a status quo rozdelenia Ukrajiny podľa frontovej línie, ktorý by vychádzal z aktuálneho stavu. Rusko nebude ochotné viesť konštruktívne rokovania a stále bude žiadať, aby sa mierové rozhovory uzavreli podľa jeho vlastných podmienok.

Porážka Ruska a obnovenie územnej integrity Ukrajiny. Ukrajina bude pokračovať v upevňovaní svojej strategickej iniciatívy na bojisku. Jej úspešná vojenská kampaň sa stane bodom obratu, pričom ukrajinské sily začnú viacej po sebe nasledujúcich a simultánných protiúderov, aby znovu získali väčšinu svojich území na pevninskej Ukrajine. Úspešne sa uskutočnia aj séria vojenských operácií na znovuzískanie Krymu a polostrov sa dostane pod kontrolu Ukrajiny v dôsledku úplnej vojenskej porážky Ruska. Porazené Rusko bude nútené vstúpiť do rokovaní o mieri za podmienok definovaných Ukrajinou s podporou západných spojencov. Tieto podmienky určia rozsah demilitarizácie Ruska aspoň na území v jeho európskej časti a výšku vojnových reparácií. Ukrajina uzatvorí samostatnú dohodu o bezpečnostných zárukách s garantujúcimi štátmi zo západných spojencov ako dočasné riešenie pred vstupom Ukrajiny do NATO. To bude zahŕňať samostatnú dohodu o bezpečnosti v Čiernom mori, ktorá účinne obmedzí vojenskú prítomnosť Ruska v regióne. Začnú sa rozhovory o odstránení jadrových zbraní z územia Ruska.

V dôsledku tohto vývoja Rusko v strednodobom horizonte utrpí strategickú porážku, ktorá povedie k hlbokým geopolitickým posunom v bezpečnostnej rovnováhe Európy. To by mohlo spustiť okamžitý pád prezidenta Putina a jeho režimu s možnou fragmentáciou krajiny, čo by rovnako viedlo k pádu Lukašenkovho režimu v Bielorusku a začatiu demokratického vývoja v krajine. Porážka Ruska výrazne posilní NATO, ktoré zabezpečí vytvorenie osobitného medzinárodného tribunálu stíhajúceho ruské vojnové zločiny na Ukrajine. Zahraničná vojenská pomoc bude naďalej vytvárať základ schopnosti Ukrajiny čeliť Rusku.

Zlé vyhodnotenie situácie (Miscalculation) a zapojenie sa Západu. Nezákonná anexia nových častí okupovaných ukrajinských území po fingovaných referendách demonštruje Putinovo odhodlanie udržať si ruskú kontrolu nad východnou a južnou časťou Ukrajiny a odstrániť prezidenta Zelenského. Silná medzinárodná solidarita s Ukrajinou, nevýrazný úspech ruských ozbrojených síl na bojisku sťažujú Rusku nájsť prijateľnej možnosti, ktorá by bola akceptovaná ako niečo, čo by Rusku zachovalo jeho prestíž. Proti postupnému úspechu ozbrojených síl Ukrajiny bude Rusko odhodlané použiť taktické jadrové zbrane na ochranu svojich novozískaných území. Rusko rovnako predpokladá, že jeho hrozba prinúti západných spojencov, aby vyvíjali tlak na Ukrajinu k začatiu rokovaní a akceptovaniu straty časti svojho územia ako aj ďalších požiadaviek Ruska.

Západným spojencom sa nepodarí odradiť Rusko od použitia jadrových zbraní, a to aj napriek početným pokusom varovať Rusko pred adekvátnou odvetou a zavedením ďalších účinných sankcií s okamžitým účinkom. Nakoniec, Rusko zasiahne ukrajinské územie stredne veľkými taktickými jadrovými zbraňami, ktorých účinok je obdobný ako boli výbuchy na ciele v Japonsku na konci druhej svetovej vojny. Tieto útoky by mohli byť vedené na dôležité centrá Kyjeva alebo proti ďalším dôležitým civilným cieľom, ale aj vojenským cieľom. Riziká kontaminácie by sa dotkli aj niektorých častí východnej a strednej Európy.

Po okamžitom odsúdení útokov krajinami NATO bude prerokovaná otázka, či v dôsledku šírenia radiácie v podobe radiačného mraku nad členskou krajinou NATO je možné aktivovať článok 5. V snahe o vyhnutie sa ďalšej jadrovej eskalácii, potenciálne aj na východnom krídle NATO, spojenci budú nútení viesť odvetný konvenčný útok. Tento útok by znamenal jednoznačnú zmenu charakteru konfliktu a stal by sa medzinárodným. Je pravdepodobné, že by to znamenalo prenesenie konfliktu aj na veľkú časť európskeho územia. Značné množstvo zbraní a munície, ktoré Rusko stále vlastní, spolu s dodávkami balistických rakiet, bezpilotných systémov a mobilizáciou by spolu vytvorili predpoklady pre dlhodobý a rozsiahly medzinárodný konflikt.

ZÁVER

Na začiatku 21. storočia sa vzťahy medzi Ruskom a Ukrajinou stali osobitne napätými kvôli ich odlišným postojom k eurázijskej a euroatlantickej integrácii, ako aj kvôli napätiu v oblasti bilaterálnych bezpečnostných vzťahov. Ruská otvorená vojenská agresia proti Ukrajine, spočiatku hybridná, neskôr rozsiahla otvorená vojenská intervencia, je výsledkom celého komplexu geopolitických, civilizačných, existenčných, imperiálnych a dokonca aj osobných (behaviorálnych) dôvodov. Vzniknutá situácia je výsledkom snahy Ruska rozšíriť svoj vplyv a dominanciu na celý priestor bývalého ZSSR napriek tomu, že Ukrajina je považovaná za centrálny článok východoeurópskeho geopolitického priestoru v kontexte posilňovania medzinárodných pozícií.

Dôsledky rozsiahleho vojenského útoku na Ukrajinu sú v súčasnej dobe značné a celý ich rozsah bude známy až dlho po ukončení konfliktu. Už teraz však možno konštatovať, že vzniknutá situácia je jednoznačne spúšťačom novej studenej vojny a návratom bipolárneho sveta, kedy sa nanovo definuje regionálna a globálna rovnováha. Na jednej strane došlo k potvrdeniu strategickej jednoty na strane západných krajín, urýchleniu energetickej samostatnosti európskych krajín dosiahnutím zníženia alebo ukončenia závislosti niektorých štátov od ruských nerastných surovín. V ekonomickej oblasti ruská invázia ukazuje, že znížením exportu zemného plynu a ropy sa znižuje výkon ruskej ekonomiky a rovnako diverzifikácia na oblasť Ázie nie je pre Rusko jednoducho realizovateľná (Kotoulas, Pusztai, 2022).

Je zrejmé, že rusko-ukrajinský konflikt prebiehajúci od roku 2014 do súčasnosti, zaberá popredné miesto v spektre silných výziev a hrozieb, ktorým Európa a svet čelili v poslednom desaťročí. Ukazuje na zložitú situáciu, do ktorej sa dostali globálni a regionálni aktéri pri poskytovaní rýchlej a účinnej pomoci Ukrajine. Navyše, mnohostranné konvenčné, hybridné hrozby a vojnové konflikty majú tendenciu sa šíriť. Príkladom môže byť rastúce napätie medzi Čínou, Taiwanom a USA alebo vyostrenie konfliktu medzi Srbskom a Kosovom na Balkáne. Európa a svet čelia zjavnej potrebe širokého medzinárodného dialógu na zníženie miery konvenčných a hybridných hrozieb v oblasti rozvoja a legitímácie novej bezpečnostnej architektúry založenej na jasnom súlade s medzinárodnými právnymi normami.

Ruský útok na Ukrajinu v roku 2022 predstavuje násilné prejavy ruského prístupu k udržaniu bývalých sovietskych republík vo sfére svojho vplyvu. V súčasnej dobe je málo pravdepodobné, že by došlo k rokovaniam o dosiahnutí prímeria a možnému následnému vyjednávaniu medzi znepriatelenými stranami konfliktu. Skôr ako sa tak stane, je potrebné si uvedomiť, že politický systém v Rusku nie je pripravený na vojenskú porážku. Nemožno vylúčiť, že na jej odvrátenie bude ochotný pristúpiť k využitiu jeho celkového potenciálu vrátane jadrových zbraní. Na druhej strane, je Ukrajina neporovnateľne viac závislá na rozsiahlej vojenskej pomoci zo strany Západu. Je otázne, či je vojenské riešenie konfliktu reálne a či ho jedna zo strán dokáže dosiahnuť. Z pohľadu možných scenárov sa ako najpravdepodobnejším javí scenár dlhodobej opotrebovacej vojny, kedy ani jedna zo strán nedokáže získať rozhodujúcu výhodu a iniciatívu. Najnebezpečnejším scenárom sa javí zapojenie Západu do konfliktu a jeho následné rozšírenie do ďalších častí Európy.

Konflikt na Ukrajine ma ďalekosiahle dôsledky s dopadom na doterajšiu bezpečnostnú architektúru nie len v Európe, ale rovnako aj na globálnej úrovni. Rusko sa postupne uzatvára do svojich geopolitických a ideologických konštruktov, čím sa jeho geopolitická pozícia výrazne zhoršuje, čo podporuje rozšírenie NATO prijatím nových členov. Rusko považuje ponuku členstva pre Ukrajinu v EÚ alebo v NATO za veľmi nebezpečné ohrozenie svojich životne dôležitých bezpečnostných a ekonomických záujmov. Ukrajina by tak stála úplne mimo akýkoľvek Ruský vplyv. Konflikt rovnako poukázal na to, že riziko rozpútania veľkého

vojenského konfliktu v Európe stále pretrváva. Je zjavné, že žiadne ozbrojené sily európskych štátov nie sú spôsobilé sa samostatne brániť bez výraznej podpory zo strany NATO a USA.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ACHARYA, A. - BUZAN, B. 2019. *The Making of Global International Relations. Origins and Evolution of IR at its Centenary*. Cambridge and New York: Cambridge University Press. 2019. 392 s. ISBN 9781108647670. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108647670>
- BERZINŠ, J. 2014. Nový ruský spôsob vedení války a Lotyšsko. In *Vojenské rozhledy*, 2014, roč. 23 (55), č. 3.
- BIELEŇ, S. 2021. Turbulence in the Post-Cold War Era. Warszawa: Publishing house of the University of Warsaw. 2021. 239 s. [online]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/355595239_Turbulence_in_the_Post-Cold_War_Era. DOI: <https://doi.org/10.31338/uw.9788323553205>
- BOWEN, S. A. 2022. Russia's War in Ukraine: Military and Intelligence Aspects. [online]. Dostupné na internete: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47068>.
- DUGIN, A. 1997. Osnovy geopolitiki. Geopolitichieskoye buduszieye Rossii [Fundamentals of geopolitics. The geopolitical future of Russia]. Moscow: Arkctogeya. 1997. [online]. Dostupné na internete: <https://vector-eurasia.ru/books/Dugin.Geopolitika.pdf>.
- GERASIMOV, V. 2016. The Value of Science is in the Foresight: New Challenges Demand Rethinking Forms and Methods of Carrying out Combat Operations. *Military Review*. N 1 (January-February). 2016. s. 30–38. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/nd24>.
- GLENN, R. 2009. Thoughts on «Hybrid» Conflict. [online]. Dostupné na internete: <http://www.smallwarsjournal.com/mag/docs-temp/188-glenn.pdf>. (31.07.2022).
- GORBULIN, V. P. (2016). Krym. Viyna: peredumovy rosiyskoi agresii [Crimea. War: prerequisites of Russian aggression]. [online]. Dostupné na internete: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/2399.html>.
- GRYCAK, Y. 2022. V Ukraini vyrishuietsia dolia vsiogo svitu [The fate of the whole world is decided in Ukraine]. 2022. [online]. Dostupné na internete: <https://zbruc.eu/node/110916>.
- HOFFMAN, F. 2007. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Arlington: Potomac Institute for Policy Studies. 2007. [online]. Dostupné na internete: www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf.
- HUNTINGTON, S. P. 2001. Sřet civilizací. Boj kultur a proměna světového rádu. Praha: Rybka publishers, 2001. 445 s. ISBN 8086182495.
- KOROVIN, V. 2016. Impierskiy razgovor. Imperia, geopolitika, idieologia, tradicya [Imperial conversation. Empire, geopolitics, ideology, tradition]. Moscow: Book world. 2016. 384 s. ISBN 9785804108565.
- KOTOULAS, I. - PUSZTAI, W. 2022. Ioannis E. Kotoulas & Wolfgang Puztai, Geopolitics of the War in Ukraine. 2022. [online]. Dostupné na internete: <https://www.aies.at/download/2022/Geopolitics-of-the-War-in-Ukraine-FINAL.pdf>.
- KUZIO, T. 2017. Putin's War Against Ukraine: Revolution, Nationalism, and Crime. London: Publishing Platform. 2017. 490 s. ISBN 1543285864.

- MEARSHEIMER, J. 2018. *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. New Haven, Conn.: Yale University Press. 2018. 328 s. ISBN 0300234198. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv5cgb1w>
- MEARSHEIMER, J. 2022. The West is principally responsible for the Ukrainian crisis. *The Economist*. Mar 19th. 2022. [online]. Dostupné na internete: <https://www.economist.com/by-invitation/2022/03/11/john-mearsheimer-on-why-the-west-is-principally-responsible-for-the-ukrainian-crisis>.
- MEARSHEIMER, J. 2018. *Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. Yale University Press, 2018. JSTOR. [online]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.2307/j.ctv5cgb1w>.
- MCHIEDLOV, M. P. 2001. *Rossiyskaya civilizacyya: Etnokulturnyye i duhovnyye aspekty*. Moscow: Respublica. s.178-192. ISBN 5-250-01823-8.
- MYHALCHENKO, N. 2013. *Ukrainskaya regionalnaya civilizacyya: proshloye, nastoyasziye, budusziye [Ukrainian regional civilization: past, present, future]*. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine. 2013. 340 s. ISBN 9789660268388.
- OSMOLOVSKA, J. 2022. Five Security Scenarios on Russian War in Ukraine for 2022–2023: Implications and Policy Recommendations to Western Partners. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/aag4>.
- PUTIN, V. 2007. Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy. [online]. Dostupné na internete: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/copy/24034>.
- RASMUSSEN, A. F. – BREEDLOV, E, P. NATO for a Dangerous World. Russian aggression has made it clear. We need an alliance that is fitter, faster and more flexible. [17.8.2014], *The Wall Street Journal*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/bnns>.
- SHERR, J. 2013. *Hard Diplomacy and Soft Coercion: Russia's Influence Abroad*. London: Chatham House. 2013. 152 s. ISBN 9781862032668.
- SHOKOOHI, S. 2023. *Putin's Misperceptions and the Russian Invasion of Ukraine in 2022*. *Central Eurasia Studies*, 15(2), s. 265-288. doi: 10.22059/jcep.2023.349531.450103.
- SPIŠÁK, J. 2022. Vojenské aspekty války na Ukrajině. In *Vojenské rozhledy*. 2022, roč. 31 (4), 103-118. DOI: <https://doi.org/10.3849/2336-2995.31.2022.04.103-118>
- STOJER, R. 2015. Konflikt na Ukrajině a ruský zásah: Nový způsob vedení hybridní války, nebo aplikace klasických postupů? In *Vojenské rozhledy*, 2015, roč. 24 (56), č. 1, s. 26–37.
- TURCHENKO, F. - TURCHENKO, G. 2015. *Proekt «Novorosiya» i novitnia rosiysko-ukrainska viyna*. Kyiv: Institute of History of Ukraine. 2015. 166 s. ISBN 9789660276451.
- UHNCR. 2023. *Data portal*. [online]. Dostupné na internete: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
- ZAKARIA, F. 2008. *The post-American World*. New York-London: W.W. Norton & Company. 2008. 336 s. ISBN 0393334805.
- ZALIZNIAK, L. 2017. *Ukraina ta Rosija: viyna civilizacij* . *Universum*. č. 3-4, s. 4–11.
- ZÚNA, P. 2010. Kritický pohled na koncept hybridních válek. In *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 3.

plk. Mgr. Jozef TROCHAN
Externý doktorand Katedry bezpečnosti a obrany
AOS generála Milana Rastislava Štefánika
03101 Liptovský Mikuláš
jozef.trochan@mil.sk